

Fizetések és munkakörülmények a szociális ellátásban

A [WICARE](#) projekt¹ összefoglalója, 2015. február.

Bevezető

A WICARE célja, hogy szerte Európában javítsa a szakszervezetek adatellátását a szociális szektorbeli bérekre és munkakörülményekre vonatkozóan. Ez a projekt az EPSU, két kutatóintézet – az AIAS (Amszterdami Egyetem) és a CELSI (Pozsony) –, valamint a WageIndicator Alapítvány közös kezdeményezése. A projekt az EU mind a 28 tagállamára, valamint a Szovjetunió 6 egykori tagországára (FÁK) terjedt ki. 2014-ben az EU 28 tagállamában csaknem 10 millió személyt foglalkoztattak a szociális ellátás két alágazatában, a Bentlakásos, nem kórházi ápolásban és a Bentlakás nélküli szociális ellátásban. 2008 és 2014 között csaknem 1,6 millióval nőtt a foglalkoztatás. Jelenleg az EU-ban a szociális ellátásban dolgozó összes munkaerő 82%-a nő. A dolgozók átlagos életkora 43 évre tehető.

Az online és a nyomtatott kérdőívek segítségével összegyűjtött adatok

A WICARE projekt fő célját a [WageIndicator](#) által a munkavégzésre és a fizetésekre vonatkozóan végzett folyamatos online adatgyűjtésből származó adatok kielemezése jelenti. A nemzeti WageIndicator honlap látogatóit felkérlik a kérdőív kitöltésére. Az elemzés elvégzése céljára a bentlakásos, nem kórházi ápolás és a bentlakás nélküli szociális ellátás területén dolgozóktól 2013.01.01. és 2014.09.31.² között az online kérdőív és annak az EPSU nemzeti tagszervezetei által terjesztett nyomtatott változata útján gyűjtött adatokat használták fel. Összesen 34 országban gyűjtöttek adatokat, de 12 ország a túl kevés, húsz kevesebb kitöltött kérdőív miatt kimaradt az elemzésből. A többi 22 ország részt vett az elemzésben, ezek közül 10 ország az EU15 tagállama, 8

¹ [WICARE](#) projektjelentés, 2014. november A projektet az Európai Bizottság az Ipari Kapcsolatok és Társadalmi Párbeszéd Programja támogatta (sz. VS/2013/0404). Szerzők: Kea Tijdens és Maarten van Klaveren, University of Amsterdam / Amsterdam Institute for Advanced labour Studies (AIAS). Partnerek: EPSU (Richard Pond és Mathias Maucher), [WageIndicator](#) (Paulien Osse) és CELSI (Brian Fabo és kollégái). A projektért a szerzők teljes körűen felelnek. A projektről bővebben itt olvashat: <http://www.epsu.org/a/10010>.

² AZE, BEL BLR, KAZ, RUS, UKR: 31.01.2015.

ország pedig újonnan csatlakozott tagállam volt, míg a fennmaradó 5 ország az Orosz Föderáció volt, illetve az egykori Szovjetunió tagországai közül került ki. Az országok között az adatszolgáltatók száma 20 (Bulgária) és 2911 (Hollandia) között változott. Az említett országokban 9143 dolgozó kezdett hozzá a kérdőív kitöltéséhez. A *fizetésre* vonatkozóan 4413 válaszadó érvényes adatait lehetett felhasználni.

A megállapítások azt tükrözik, hogy a dolgozók mit gondolnak a fizetésükről és a munkakörülményeikről. Ez nem biztos, hogy megfelel annak, amit a szakszervezetek az általuk folytatott tárgyalások alapján a tényleges helyzetnek érzékelnek. Az eltérések azért alakulhattak ki, mert az alkalmazottak nem ismerik a kollektív szerződések rendelkezéseit, vagy mert a kollektív szerződéseket helyi szinten nem hajtják végre megfelelően. Ezenfelül azt is fontos figyelembe venni, hogy például az egészségre és a biztonságra vonatkozóan érvényben levő jogszabályokat és előírásokat a „valós életben” nem mindig lehet (teljesen) betartani.

Végezetül, az adatokra vonatkozóan fontos megállapítani azt a tényt, hogy a kérdőív kitöltése önkéntes volt. Ez azt feltételezi, hogy az adatok nem reprezentatívak a szociális ellátásban dolgozó minden alkalmazottra nézve, mert az egy véletlenszerű mintavételen alapuló adatgyűjtést feltételez. Ezért a megállapítások értelmezésénél körültekintően kell eljárni.

Az alkalmazás jellemzői

Két ország kivételével, a válaszadók több mint 70%-a alkalmazott. Az önfoglalkoztatók csak nagyon kis arányt képviselnek a szociális ellátásban. A 22 országból 12-ben a többség állami szektorbeli szervezetnél dolgozik, 3 országban 50%-nál több dolgozót egy magánszektorban tevékenykedő szervezet, 1 országban pedig egy non-profit szervezet alkalmaz. Azoknak az aránya, akik állandó munkaszerződéssel rendelkeznek, széles tartományban, 43% és 96% között változik az országokban.

A szolgálati idő tekintetében néhány országban a dolgozók 40%-a kevesebb mint öt éve dolgozik, míg néhány másik országban ugyanez az arány a 30 évnél régebben dolgozóknak. A legtöbb országban viszonylag kicsi az eltérés a férfiak és a nők átlagos szolgálati ideje között.

Foglalkoztatási szerkezet és szakmai készségek

A kérdőív felteszi a kérdést, hogy „Mivel foglalkozik?”, és a választ körülbelül 130 foglalkozás megnevezést tartalmazó listáról lehet kiválasztani. A projekt elején kiderült,

hogy a kapcsolódó foglalkozások listájának összeállítása különösen nehéznek bizonyult néhány országban, ami késleltette az adatgyűjtés elindítását és/vagy nem ösztönözte a dolgozókat a kérdőív megválaszolására. A több EPSU tagszervezet által megemlíttet probléma az volt, hogy a lista nem felelt meg a szakmai csoportok nemzeti besorolásának, és a használt terminológia miatt nem voltak jól felismerhetők a szakmák. Ehhez kapcsolódó problémát jelentett az, hogy a bentlakásos, nem kórházi ápolás, a szociális munka és az egészségügy nem ugyanaz az országok között. Javaslat született arra vonatkozóan, hogy 20-30 kulcsfontosságú szakmát tartalmazó listával dolgozzanak (a 130 helyett), és hagyjanak helyet a foglalkozás megadására. Azonban a munkaköri megnevezések 34 ország nyelvére való átültetését túlságosan nehéz feladatnak tartották.

A tanulmányunk megvizsgálta a foglalkoztatási szerkezetet és a szakmai készségeket a szociális ellátásban. A szociális ellátás terén a foglalkoztatási összetételt illetően jelentős eltéréseket találtunk az országok között. Csaknem minden országban a gondozók képezték a legnagyobb foglalkoztatási csoportot, a házi gondozókat és a csecsemő-gyermek gondozókat is beleértve. Két ország kivételével, tízből mintegy három dolgozó ápolói vagy más egészségügyi foglalkozást végzett. Csaknem minden országban a szociális ellátásban dolgozók legalább 20%-a részesült valamilyen képzésben. A munkáltató által biztosított képzést alacsonyra értékelték Ausztriában, Olaszországban, Luxemburgban és Portugáliában.

A dolgozók 60-80%-a úgy érzi, hogy megfelelő szakmai készségekkel rendelkezik az aktuálisan végzett munkájához. A dolgozók 20-40% érzi úgy, hogy túlképzett. Ezzel szemben az alulképzettség szinte alig jelent problémát a szociális ellátásban.

Bérezés

Az átlagbérek minden országban magasabbak, mint a bérek középső értéke (medián), ez azt feltételezi, hogy egy viszonylag nagyobb csoport található a bérek megoszlásának alsó tartományában, és a válaszadók egy kisebb része kap magas(abb) bért. Különösen öt országban (Portugália, Egyesült Királyság, Cseh Köztársaság, Litvánia és Fehéroroszország) jelentős az eltérés a szakképzett dolgozók, a háztartási dolgozók és a gondozók fizetése között.

Ami az alsó bérküszöb (a nemzeti órabér középső értékének (medián) a kétharmada) felett vagy alatti bruttó órabért kereső válaszadók arányát illeti, Kelet-Európában nagyon alacsony volt a küszöb alatt keresők aránya. Ezzel szemben, a legtöbb nyugat-európai országban jelentősen nagyobb volt az alsó bérküszöb alatt kereső dolgozók

aránya. Belgiumban, Németországban és Hollandiában az alacsony fizetésű dolgozók aránya meghaladta a 30%-ot, és a női dolgozók között még ennél is valamivel magasabb volt az arány.

Ritkán, főleg Ausztriában és Litvániában, fordul csak elő, hogy az utolsó fizetés a túlóradíjakat is tartalmazza. Általánosságban a teljesítmény alapú fizetésről még kevesebben számoltak be.

A dolgozó érdekképviselete

Megállapítható volt, hogy az országok többségében, szociális ellátásban dolgozók 40-70%-a tartozik a bérekre vonatkozó kollektív szerződés hatálya alá. Hollandiában és Szlovéniában ez az arány még ennél is valamivel magasabb. Általában a dolgozók jelentős része nem tudja, hogy a bérekre vonatkozó kollektív szerződés hatálya alá tartozik-e vagy sem, ez különösen jellemző Belgiumban, Olaszországban, Portugáliában és az Egyesült Királyságban.

A kérdőív alapján a szakszervezeti tagság aránya nagyon magas Ausztriában, Szlovéniában és Fehéroroszországban, és elég magas Belgiumban, ami arra enged következtetni, hogy ezekben az országokban a szakszervezet aktívan részt vett a WICARE kérdőívek terjesztésében.

Munkaidő

A szociális ellátásban dolgozóknál a 32-40 órás munkahét bizonyult a legáltalánosabbnak a legtöbb országban. Nagyon hosszú munkaidőt, 48 óránál hosszabb munkahetet jeleztek Szlovákiából, Fehéroroszországból és Kazahsztánból, ahol a dolgozók alig valamivel kevesebb mint 20%-a ebben a munkaidő kategóriában dolgozik.

A műszakban vagy változó munkaidőben való munkavégzés általánosan elterjedt a szociális ellátásban. A legerjedtebb Franciaországban, Olaszországban, Hollandiában és Bulgáriában, de a dolgozók legalább 40%-a a többi országban is így dolgozik.

Munkakörülmények

A munkavégzéshez kapcsolódó stresszt illetően meglehetősen sokféle választ kaptunk a feltett kérdésekre. Csaknem minden országban a dolgozók 30-50%-a stresszesnek találja a munkáját. Tíz országban, ahol mérték a „szellemileg kimerítőnek találok a munkámat” és a „fizikailag kimerítőnek találok a munkámat” kérdésekre adott pontszámot, a dolgozók 20-50%-a naponta ilyennek találja a munkáját.

A munkával való elégedettség

Két ország kivételével a fizetéssel való elégedettség kapta a legalacsonyabb pontszámot az elégedettség mérését szolgáló öt értékelési lehetőség alapján. Gyakran választották ki a „nagyon elégedetlen a fizetéssel” opciót, különösen Bulgáriában, Magyarországon, Szlovéniában, Fehéroroszországban, Kazahsztánban, az Orosz Föderációban és Ukrajnában. A munka, az állás biztonsága és a munkaórák száma jobb megítélést kapott minden országban.

A szociális ellátásban dolgozók szociodemográfiai jellemzői

A válaszadók átlag életkora jelentős eltérést mutat, elsősorban Portugáliában voltak viszonylag fiatal válaszadók. A nemenkénti megoszlást illetően, ország Olaszország, kivételével a dolgozók túlnyomó rész nő. A szociális ellátásban dolgozók képzettségi szintje óriási eltéréseket mutat az országok között, a magasan képzett dolgozók aránya elsősorban az Orosz Föderációban mondható jelentősnek.
